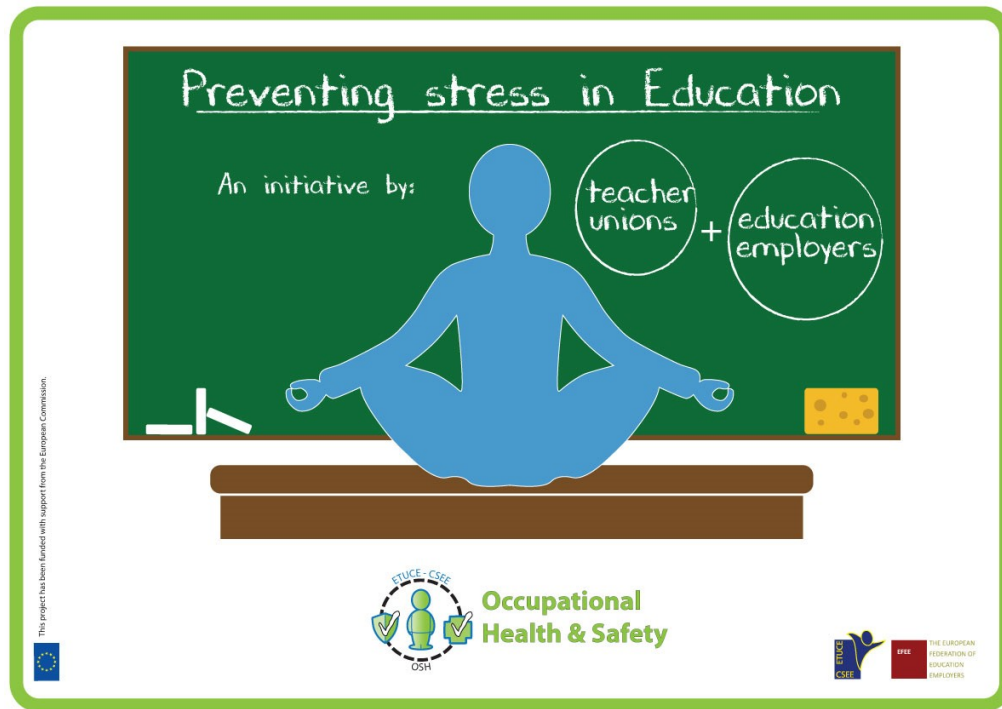

TYÖMARKKINAOSAPUOLET EDISTÄVÄT KOULUTUSSEKTORIN TYÖPAIKKOJEN LAATUA TERVEELLISEMMÄN TYÖELÄMÄN TAKAAMISEKSI

Tapaustutkimusraportti: SAKSA

Marraskuu 2015

Projekti saa tieteellistä tukea FFAW- (Freiburg research centre for occupational sciences) ja ISTAS - (Instituto Sindical de Trabajo, Ambiente y Salud) -organisaatioilta

Tutkimusprojekti yhteisistä aloitteista stressin ehkäisemiseksi
**Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutussektorin työpaikkojen
hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi**

Tämä projekti toteutetaan Euroopan komission taloudellisella tuella. Rahoituspäätöksen numero: VS/2015/0030.

Tutkimusprojekti yhteisistä aloitteista stressin ehkäisemiseksi
**Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutussektorin työpaikkojen
hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi**

Tämä projekti toteutetaan Euroopan komission taloudellisella tuella. Rahoituspäätöksen numero: VS/2015/0030.

Sisällys

1. KENTTÄTYÖN HUOMIOITA.....	4
2. MAAKOHTAISIA TAUSTATIETOJA	4
3. STRESSITEKIJÖITÄ	5
4. HYVÄT MENETTELYTAVAT	7
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	9
6. LIITE.....	10
Liite 1: Vierailijaryhmä	10
Liite 2: Vierailun ohjelma	10

Tutkimusprojekti yhteisistä aloitteista stressin ehkäisemiseksi
**Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutussektorin työpaikkojen
hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi**

Tämä projekti toteutetaan Euroopan komission taloudellisella tuella. Rahoituspäätöksen numero: VS/2015/0030.

ETUCE (European Trade Union Committee for Education) – EFEE (European Federation of Education Employers) projektin ohjausryhmä haluaa kiittää paikallisen tutkimusdelegaation jäseniä ja kaikkia Saksassa haastateltuja henkilöitä heidän varaamastaan ja vieraanvaraisuudestaan.

Tutkimusprojekti yhteistä aloitteista stressin ehkäisemiseksi
**Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutussektorin työpaikkojen
hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi**

Tämä projekti toteutetaan Euroopan komission taloudellisella tuella. Rahoituspäätöksen numero: VS/2015/0030.

1. KENTTÄTYÖN HUOMIOITA

Tutkimusdelegaatio kävi kahdessa eri kohteessa 1. – 4. marraskuuta 2015.

“Städtische Gemeinschaftsgrundschule Richterich” sijaitsee Aachenin lähellä. Koulussa on 230 oppilasta (108 tyttöä ja 122 poikaa), joiden ikä on 5 – 10. Koulussa on 9 luokkaa, joita opettaa 14 opettajaa (13 naista ja 1 mies). Koulu ei saa erityisrahoitusta työperäisen stressin ehkäisyyn, mutta yksittäiset opettajat saavat koulutusta. Koulu on täysin valtion rahoittama, ja perheiden sosioekonominen asema on yleensä korkea. Tässä koulussa haastateltiin sen johtajaa, apulaisjohtajaa ja kolmea opettajaa.

“Ganztageshauptschule Kogelshäuserstraße” on yläkoulu Stolbergissä. Koulussa on 258 oppilasta (105 tyttöä ja 153 poikaa), joiden ikä on välillä 13 - 18 vuotta. Koulussa on 11 luokkaa, joita opettaa 24 opettajaa (12 naista 12 miestä). Tämä koulu sijaitsee pienessä kaupungissa alueella, jolla perheiden sosioekonominen asema on matala tai keskiluokkainen. Se saa kaiken rahoituksensa osavaltiolta ja tarjoaa opettajakoulutusta erityisopetuksen alalla. Koulu on erikoistunut edistämään terveyttä ja työn ja vapaa-ajan tasapainoa. Koulu on kehittänyt erityisiä stressin ehkäisymenettelytapoja ja tarjoaa opettajille sopivaa koulutusta. Tässä tutkimuksessa haastateltiin koulun johtajaa, apulaisjohtajaa, viittä opettajaa ja yhtä sosiaalityöntekijää.

Tämä Saksan koululaitosta koskeva tapaustutkimus perustuu pääasiassa haastatteluille. Tietosuojaesitystä haastateltujen henkilökunnan jäsenten nimiä ei paljasteta tässä raportissa.

Kahden Nordrhein-Westfalenissa sijaitsevan koulun johdon ja opettajien ohella ETUCE/EFEE - tutkimusdelegaatiolla oli mahdollisuus haastatella opettajien Verband Bildung und Erziehung (VBE) -ammattiliiton edustajia sekä Nordrhein-Westfalenin koulu- ja opetusministeriön sekä joitain paikallishallinnon edustajia.

Tutkija teki puolistrukturoituja ryhmähaastatteluita. Haastattelujen lopussa tutkimusdelegaation muut jäsenet saivat tilaisuuden tehdä muita kysymyksiä noudattaen ohjausryhmän kokouksissa sovittuja ohjeita. Haastattelut sujuivat rakentavassa hengessä ja rennossa ympäristössä, mikä helpotti tapaustutkimuksen tavoitteiden saavuttamista, eli Saksan koulujärjestelmän taustan kuvaamista ja dokumentointia sekä sopivien menettelytapojen löytämistä psykososiaalisten riskien ja työperäisen stressin ehkäisemiseksi perusopetuksessa ja lukioissa.

2. MAAKOHTAISIA TAUSTATIETOJA

Saksa on kuudestatoista osavaltiosta (“Länder”) koostuva liittovaltio. Koska osavaltiot ja niiden koulutus- ja kulttuuriasioiden ministerit ovat autonomisia koulutusasioissa, koulutusjärjestelmän rakenne Saksassa voi vaihdella hyvin paljon, ja myös oppilaiden saavutukset ja opettajien koulutusvaatimukset voivat vaihdella. **Nordrhein-Westfalenin osavaltio, jossa haastattelut tehtiin, on väestöltään maan suurin osavaltio, ja sen väkiluku yli 18 miljoonaa.**

PISA 2000 -testien jälkeen entinen kolmijakoinen koulujärjestelmä on kokenut merkittäviä muutoksia. Järjestelmä, jossa on alemman tasoisen toisen asteen koulu (Hauptschule), joka tarjoaa ammatilliseen koulutukseen vaadittavaa opetusta, keskitasoinen toisen asteen koulu (Realschule), joka tarjoaa toisen asteen päättötodistuksen (mittlere Reife), ja Gymnasium (lukio), joka tarjoaa yliopistoon pääsemiseksi vaadittavan pätevyyden (Abitur), on joutunut koulutuspoliittisen tarkastelun kohteeksi. Koska useimmat vanhemmat tänään haluavat lastensa suorittavan ylioppilastutkinnon (vuosi 12/13) tai ainakin haluavat lasten saavan toisen asteen

Tutkimusprojekti yhteisistä aloitteista stressin ehkäisemiseksi
**Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutussektorin työpaikkojen
hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi**

Tämä projekti toteutetaan Euroopan komission taloudellisella tuella. Rahoituspäätöksen numero: VS/2015/0030.

päättötodistuksen (mittlere Reife 10. kouluvuoden jälkeen), hyvin harvat valitsevat alemman toisen asteen koulutuksen. **Tämän vuoksi useimmissa liittovaltioissa on otettu käyttöön kaksijakoinen järjestelmä, vaikka Nordrhein-Westfalenissa tarjotaan edelleen alemman tasoista toisen asteen koulutusta.** Lisäksi tarjolla on erityisopetuskoulujen järjestelmä. Osavaltiossa jotkut oppilaitokset ovat vaarassa tulla pilkottuiksi osiin tai ne voivat joutua sulkemaan ovensa vähitellen. Näin on laita mm. Nordrhein-Westfalenissa.

Vuodesta 2010 lähtien kaikilla opettajakoulutukseen osallistuvilla on pitänyt olla yliopistotutkinto. Opetusvirkoihin vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto, jonka laajuus on 300 opintoviikkoa. Opintojaksoa seuraa pakollinen harjoittelu kaiken tyypisissä kouluissa (12 - 18 kuukautta). Sen jälkeen on tarjolla erillisiä kursseja tärkeistä aiheista, kuten oppiminen ryhmissä, joissa oppimisvalmiudet poikkeavat hyvin paljon, digitaalinen oppiminen jne. sekä koulun sisäisiä koulutuskursseja koulun erikoisteemoista. Budjettisyistä tällä hetkellä on painetta vähentää pidemmälle eteneviä koulutusohjelmia.

Nordrhein-Westfalenissa opetushenkilöstöön kuuluu 156 625 opettajaa, joista 71 prosenttia on naisia. 58187 opettaja työskentelee osa-aikaisesti, ja näistä 87 prosenttia on naisia. Opetushenkilöstön keski-ikä on Euroopan korkeimpia. **Puolet opettajista on vähintään 50-vuotiaita ja alle 10 prosenttia on alle 30-vuotiaita.** Tällä hetkellä eläkkeelle siirtyvien opettajien määrä on korkeampi kuin tilalle palkattavien henkilöiden määrä. Opettajista on pulaa, erityisesti matematiikan ja luonnontieteiden alalla, samoin kuin kuvaamataiteen, musiikin, urheilun ja uskonnon opettajista.

Suurin osa koulutushenkilöstöstä on virkamiehiä, joten opettajilla ei ole vaaraa joutua työttömäksi. Opettajien palkat vaihtelevat runsaasti, esimerkiksi alakoulun opetushenkilöstö ansaitsee paljon vähemmän kuin yläkoulun opettajat. Alakoulun opettajilla on myös korkein opetusvelvollisuus: 28 tuntia viikossa (oppituntia tarkoittaa tässä 45 minuuttia). Yläkoulun kouluissa opetusvelvollisuus on 24 - 26 tuntia ja lukiossa (Gymnasium) 23 - 24 tuntia. Opettajien täytyy valmistella tunteja ja ohjata luokkia, korjata kokeita, olla yhteydessä vanhempiin, tehdä kehittämistyötä, arvioida oppilaita, laatia tilastoja jne. Yhteensä työtä on yhtä paljon kuin kaikilla julkisen sektorin työntekijöillä, eli 39 - 41 tuntia viikossa (60 minuutin tunteina).

Koulun johtajilla on myös opetusvelvollisuutta, vaikka heidän tuntimääräänsä voidaan laskea, jotta hallintyölle jää aikaa. Kun koulun johtajat jäävät eläkkeelle, heidän tilalleen on usein vaikea löytää seuraajia, sillä hallinnon asettamat lisävaatimukset vaikuttavat suhteessa korkeilta lisäetuihin, kuten palkkaan verrattuna.

3. STRESSITEKIJÖITÄ

PISA 2000 -testien jälkeen monia koulu-uudistuksia on tehty ohjaamalla ylhäältä alaspäin. Esimerkkejä tästä ovat yleistyneet kokopäiväiset koulut, koulukohtaisten profiilien kehittäminen, tulosten keskitetty vertailujärjestelmä, arvosanojen korvaaminen verbaalilla arvostelulla, diagnoosivastuun kasvaminen, koulujen sisäinen ja ulkoinen arviointi. Koska sopimustuntimäärä on pysynyt samana, uusia hankkeita ja tehtäviä on toteutettava 'notionaalisen' aikakehyksen puitteissa tai ne on tehtävä sopimustuntien ulkopuolella. **Tämä johtaa lisääntyneisiin määrällisiin vaatimuksiin pienemmällä opetusajalla, ja monille opettajille tämä aiheuttaa lisääntyviä ristiriitoja työn ja vapaa-ajan tasapainon osalta.**

Tutkimusprojekti yhteisistä aloitteista stressin ehkäisemiseksi
**Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutussektorin työpaikkojen
hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi**

Tämä projekti toteutetaan Euroopan komission taloudellisella tuella. Rahoituspäätöksen numero: VS/2015/0030.

Saksassa oppilasmäärä vähenee väestörakenteen muutosten takia. Nordrhein-Westfalenissa oppilasmäärät ovat laskeneet erityisesti maaseutualueilla, kun taas kaupungeissa määrät ovat kasvaneet. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden määrä kasvaa tasaisesti. Joissain kouluissa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden suhteellinen osuus on lähes 80 prosenttia. Alakoulun koulualueiden rajoja on väljennetty viime vuosina, ja paremmin toimeentulevat perheet lähettävät lapsensa alakouluihin, joissa on vähemmän maahanmuuttajien lapsia tai lapsia, joiden perheen sosiaalinen tilanne on vaikea. Tämä trendi jatkuu yläkouluissa ja lukioissa. Tämä tarkoittaa sitä, että joissain kouluissa opettajien täytyy toimia yhä enemmän erilaisten kulttuurien ja uskontojen kanssa ja toisaalta erittäin vaikeiden oppilaiden kanssa. Tällainen erottelu heijastuu vanhempien toiminnassa, sillä he liian paljon tai liian vähän kiinnostuneita lastensa koulunkäynnistä. Tilanne liittyy myös ns. kattavaan koulutukseen, mikä tarkoittaa sitä, että samassa luokassa muiden lasten joukossa opetetaan lapsia, joilla on oppimisvaikeuksia tai vammoja. Kattava koulutus koskee yhä useampia opettajia, mutta vain nuoret opettajat ovat saaneet koulutusta oppimiskyvyiltään hyvin heterogeenisten luokkien opettamisessa. Koska työpaikkakoulutus on riittämätöntä, monet opettajat koettavat suorittaa tunnilla monia eri rooleja. **Tämä voi johtaa roolikonflikteihin, suuriin emotionaalisiin ja ammatillisiin vaatimuksiin, mikä voi vaikeutua huonosta varustettujen koulurakennusten vuoksi.**

Oppilaiden taustan yhä lisääntyvä monimuotoisuus vaatii jatkuvaa yhteistyötä opetushenkilöstön, sosiaalityöntekijöiden erityisopettajien ja koulupsykologien kanssa. Kaikissa kouluissa ei ole tällaisia lisätyöntekijöitä, ja jos onkin, he ovat käytettävissä vain muutaman tunnin. Monissa pienissä kouluissa ei ole päätoimista sihteeriä tai ei lainkaan sihteeriä. Talonmiehen paikkoja voi yhdistää kustannusten säästämiseksi, ja koulu tilaa talonmiehen palveluja vain erityistilauksella. Tämän seurauksena opetushenkilöstö täyttää puuttuvat tarpeet. Monet opettajat eivät kuitenkaan ole tottuneet pyytämään apua tai keskustelemaan ongelmistaan avoimesta, joten **kouluissa voi havaita heikkoa sosiaalista tukea, liian vähäistä kontaktia työtovereiden kanssa, säännöllisen palautteen puutetta ja heikkoa yhteishenkeä.**

Vuonna 2008 Baden-Württembergin (toinen osavaltio) osavaltion opetus- ja kulttuuriasianministeriö käynnisti yhdessä opettajien ammattiyhdistysten VBE, Gewerkschaft für Erziehung und Wissenschaft (GEW), Philologenverband (phv) ja Berufsschullehrerverband (BLV) riskejä koskevan tutkimuksen 4200 koulussa. Freiburgin ammatillisten tieteiden tutkimuskeskus (FFAW) suoritti sen käyttäen perustana Kööpenhaminan psykososiaalista kyselyä (COPSOQ). Se oli eräs maailman laajimmista opettajien terveyttä koskeneista tutkimuksista (55 000 opettajaa osallistui tutkimukseen, ja vastausprosentti oli yli 50 prosenttia). Verrattuna eri ammattialojen näytteeseen opettamiseen liittyi vaikeampaa emotionaalista kuormitusta. Vaikutus- ja kehitysmahdollisuuksilla oli kuitenkin huomattavat positiivinen arvo. Regressiomallit, kuten vuoden 2008 tutkimus, voivat korostaa sekä haitallisia että suojaavia tekijöitä, jotka korreloivat terveyden kanssa. Ne voivat olla myös toisiaan täydentäviä, esim. opettajat ovat yleensä suhteellisen tyytyväisiä työhönsä, mutta samaan aikaan he kärsivät loppuun palamisen ja kognitiivisen stressin oireista. Kognitiivisen stressin oireiden viisi tärkeätä tekijä ovat: **työn ja vapaa-ajan välinen merkittävä ristiriita, huono käytös luokassa, meteli ja äänen rasittuminen ja suhteellisen heikko rooliselkeys ja työn mielekkyys.** Yleisen kuvan ohella nämä tulokset luonnollisesti myös taustalla olevien tekijöiden vuoksi, kuten koulun tyyppi, esim. meteli ja äänen rasittuminen on yleisintä yläkouluissa mutta vähäisintä alakouluissa ja ammattikouluissa. Tästä syystä on tärkeää arvioida riskit jokaisessa koulussa, kuten tässä tutkimuksessa, kun mahdollisia toimia opettajien terveyden parantamiseksi pyritään toteuttamaan.

Tutkimusprojekti yhteisistä aloitteista stressin ehkäisemiseksi
**Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutussektorin työpaikkojen
hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi**

Tämä projekti toteutetaan Euroopan komission taloudellisella tuella. Rahoituspäätöksen numero: VS/2015/0030.

4. HYVÄT MENETTELYTAVAT

FFAW on parhaillaan tekemässä riskinarviointeja COPSOQ:n perusteella Nordrhein-Westfalenissa. VBE ja GEW (Saksan kaksi tärkeintä opetusalan ammattiliittoa) ovat pyytäneet koulu- ja opetusministeriötä **kiinnittämään huomiota psykososiaalisiin haasteisiin opetuslalla yhteishankkeen avulla**. Tarkoituksena on auttaa kouluja kehittämään toimenpiteitä psykososiaalisten ongelmien käsittelemiseksi ulkopuolisten ammattipsykologien ja BAD Gesundheitsvorsorge und Sicherheitstechnik (GmbH) -organisaation työterveyslääkäreiden tuella.

Lisäksi **VBE on kehittänyt erilaisia tapoja tukea opettajia toiminnan ja organisaation tasolla**. Esimerkiksi opetushenkilöstöllä on käytettävissään verkkopäiväkirja seuraamaan työstressiä yhdessä Lüneburgin yliopiston kanssa, psykologinen palvelu on otettu käyttöön useiden yliopistojen kanssa (mukaan lukien Potsdam ja Bremen), ja "Opettajien terveyspäivät" ovat tarjolla auttamaan stressin käsittelemiseksi jne. Osavaltion ministeriö on hyväksynyt koulutusseminaarit myös pitkälle edistyneiksi koulutuskursseiksi. Yksi niistä on ajanhallintaseminaari, joka pyrkii auttamaan yksittäisiä opettajia organisoimaan aikaansa, mutta myös organisoimaan koko koulun työjärjestyksen.

Nordrhein-Westfalenin koulu- ja opetusministeriö on suorittanut ohjelman, jossa käsiteltiin opetusta ja terveyttä, nimellä "Bildung und Gesundheit" (BuG), yhdessä tapaturmavakuutuskassan ja sairaskassojen kanssa. Tämä ohjelma keskittyy opettajiin, vanhempiin ja oppilaisiin ryhmänä ja pyrkii antamaan heille ohjausta, jotta kouluista voi tulla 'terveitä kouluja'. Eräs aspekti on rahan tarjoaminen, toinen erityiskoulutuksen järjestäminen, kaikissa tapauksissa on pohdittava yksittäisten koulujen tarpeita. Koska ohjelma vaatii korkeita laatustandardeja, osallistuvien koulujen voi katsoa kuuluvan hyvien menettelytapojen verkostoon.

Haastateltavien kertomusten perusteella paikalliselta tasolta löytyi monia esimerkkejä hyvistä menettelytavoista, joiden tarkoitus on vähentää opettajien stressiä, joka johtuu enemmän tai vähemmän suoraan ylläkuvatuista työolosuhteiden muutoksista.

Opettajiin/opetukseen suuntautuvat johtamistapa: koulun johtaja tulkitsee oman rooliansa olevan pikemminkin valmentaja kuin tarkastaja. Näin he ovat helposti henkilöstön tavoitettavissa, eli heidän ovensa on auki opettajilla, jotta nämä voivat astua sisään, jos heillä on ongelmia, jotka vaativat pikaista tukea. Opettajien pyyntöjen huomioiminen ja selkeän palautteen antaminen auttaa luomaan luottamuksen ja oikeudenmukaisuuden ilmapiiriä. Avoimuuden kulttuuri auttaa löytämään myös mahdollisia rakenteellisia ongelmia ja sopivia aiheita koulutuspäiviä varten, jotta yksittäisten opettajien ja henkilöstön kykyjä voidaan kehittää kokonaisvaltaisesti. Koulun johtaja osallistuu tilanteeseen aktiivisesti, jos opettajien ja vanhempien välillä on konflikteja. Tämä soittaa heidän tukevan henkilökuntaa ja voi toisaalta auttaa osapuolia tulemaan (taas) rakentavammin toimeen keskenään.

Koulun johtaja: "Näen oman roolini olevan toimia opettajien tukijana, joka auttaa heitä kehittämään uusia taitoja ja parantamaan työtään tehokkaan työympäristön ansiosta."

Opettajat: "Meillä oli vaikeuksia keskustella opetuksesta vanhempien kanssa. Koulun johtajan huomio ja tuki antavat meille tunteen, että me emme ole enää yksin ja rohkaisee meitä puolustamaan kantaamme."

Tiimin rakentaminen/osallistuminen/yhteisön identiteetti: koulun johtaja voi saada valtuudet valita henkilöstö ja rakentaa 'oman' tiimensä. Se voi kuitenkin viitata myös opettajien osallistumiseen, eli vaikeuksien käsittelyyn koko henkilöstön kanssa, jotta voi nähdä, miten

Tutkimusprojekti yhteisistä aloitteista stressin ehkäisemiseksi
**Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutussektorin työpaikkojen
hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi**

Tämä projekti toteutetaan Euroopan komission taloudellisella tuella. Rahoituspäätöksen numero: VS/2015/0030.

kokemuksia voi jakaa ja kuka voi auttaa parantamaan asioita. Opettajia rohkaistaan myös käymään toistensa oppitunneilla (vertaisoppiminen). Teknisessä mielessä tämä varmistaa, että opettajat opettavat samaa sisältöä esim. laatimalla saman vaatimustason kokeita. Yhteisten opetussääntöjen luominen varmistaa, että koulua pidetään sääntöjä noudattavana yhteisönä eikä vain opettajien mieltymysten sekoituksena. Oppilaat voivat tietää helpommin, millaista käyttäytymistä heiltä odotetaan, ja opettajia kunnioitetaan laajemman yhteisön jäseninä.

Koulun johtaja: “Koska opettajat ovat tottuneet työskentelemään hyvin itsenäisesti, me käsittelemme tähän liittyviä paineita osoittamalla, että opettajat voivat jakaa ongelmia muiden kanssa ja myös löytää ratkaisuja yhdessä.”

Opettaja: “Pienen empimisen jälkeen me ymmärsimme, että noudattaessamme tiimissä laatimamme sääntöjä muut kunnioittavat meitä enemmän ja meidän oma itsekunnioituksemme kohenee ja sosiaalinen tukemme kasvaa.”

Työn jakaminen/roolin selkeys/uudet tarjoukset: Tässä kohtaa opettajien aiemmin päivittäin tekemä valvontatyö, esim. poissa olevien oppilaiden seuranta annettiin sihteereille, jotta opettajat pystyivät keskittymään opetukseen. Sosiaalityöntekijöiden palkkaaminen ajaa samaa asiaa. He käsittelevät oppilaiden opettajien ja/tai vanhempien välisiä konflikteja, kun opettajat eivät yksin kykene ratkaisemaan niitä, jos esim. opettajat ovat osallisina konfliktissa tai oppilaiden perheillä on vaikea sosiaalinen tausta. He työskentelevät myös yhteistyössä nuorisosioiden viraston kanssa. Koulun kannalta on tärkeä määritellä, ketä tarvitaan, palkataanko lisää opettajia tai sosiaalityöntekijä. Tukea voi saada ulkopuolisista lähteistä, esim. koulun kanssa sopimussuhteessa olevilta henkilöiltä ja heillä voi olla erityinen budjetti näitä ongelmia varten. Terveyden lääketieteelliseltä kannalta voi palkata fysioterapeutin kouluttamaan oppilaita ja opettajia (tämä voi olla esim. BuG-ohjelman rahoittama, ks. yllä).

Koulun johtaja: “Muu kuin opetuksen parissa toimiva lisähenkilöstö antaa opettajille mahdollisuuden keskittyä päätyöhönsä, eli oppilaiden opettamiseen.

Opettajat: “Me olimme aluksi skeptisiä sen suhteen, pystyisikö sosiaalityöntekijä selviytymään meitä paremmin, mutta sitten me näimme sen, hän poistaa meiltä stressin, sillä hän tekee asioita, jotka olivat meille liikaa tai ulottumattomissamme.”

Uudet aikajärjestelyt: Tehokkaassa ajankäytössä kouluissa tulee yhdistää tehokkaasti opettajien toiveet ja organisaation tarpeet. Eräessä vierailun kohteena olleessa koulussa koulun apulaisjohtajalla oli tämän aiheen osalta erityispätevyyttä. Hän toimi myös itse opettajien kouluttajana VBE-ammattiliiton puolesta (ks. yllä). Hän ja koulun johtaja tapaavat yleensä viikoittain päivittääkseen koulun työjärjestystä. Kouluvuoden alussa opettajat voivat ehdottaa itselleen sopivia työaikoja. Jotta työn ja vapaa-ajan välinen tasapaino voitiin säilyttää ja uupumus välttää, ajankäytön rajat olivat tiukat, esim. henkilöstön kokoukset pidettiin lyhyin eikä niitä pidetty pitkän työpäivän lopussa. Toisessa koulussa työaikataulua on muutettu merkittävästi: koulun johtaja ja henkilöstö päättivät aloittaa työt myöhemmin, syödä lounasta aikaisemmin ja pitää pidempiä taukoja.

Koulun johtaja: “Havaitsimme, että tapahtumien ajoitus oli huono, kokouksia oli loputtomasti ja suunnitelman olivat epäselviä. Selkeät ohjelmat ja aikataulut ovat merkki muiden toiminnan kunnioittamisesta.”

Tutkimusprojekti yhteisistä aloitteista stressin ehkäisemiseksi
**Työmarkkinaosapuolten edistävät toimet koulutussektorin työpaikkojen
hyvien olosuhteiden ja terveemmän työelämän takaamiseksi**

Tämä projekti toteutetaan Euroopan komission taloudellisella tuella. Rahoituspäätöksen numero: VS/2015/0030.

Opettaja: “Me työskentelemme omien ja oppilaiden sisäisten tarpeiden pohjalta. Kun olemme järjestäneet kouluajat uudelleen, ne vastaavat paremmin fyysisiä tarpeita ja tekevät työn ja vapaa-ajan tasapainon saavuttamisen helpommaksi.”

Investointi rakennuksiin/varusteisiin: Eräs suljettava koulu muutetaan toisen tyyppiseksi kouluksi. Paikallishallinnon kannalta se oli hyvä tilaisuus kunnostaa laitos ja hankki uusia varusteita opettajien kokemusten pohjalta. Lisäksi koulu haki rahoitusta BuG-ohjelmasta (ks. yllä) sovittaakseen huoneen mietiskelyä, urheilua, sosiaalisia tarpeita, fysioterapeutin tuntien ja häiriöttömän työskentelyn kannalta. Tämän ohjelman rahoitus edellytti henkilöstön osallistumista säännöllisiin itsearviointitutkimuksiin ja näiden toimien positiivinen vaikutus tulee esiin.

Koulun johtaja: “Erilliset mukavasti sisustetut huoneet opettajille auttavat rauhoittumaan ja rentoutumaan luokahuoneen kovasta hälystä.”

Opettajat: “Kotona tehtävää työtä on paljon, mutta koti ei ole enää paikka, jossa rentoutumishalun ja työn vaatimukset on suoritettava.”

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Toimenpiteet stressin vähentämiseksi ja terveyden edistämiseksi ovat monimuotoisia, ja haastateltavat kuvailivat niitä usein ‘vain pieniksi askeliksi’. Laajemmalla kannalla katsoen näitä askeleita voi pitää muutosvaiheina kohti opettajien roolin kulttuurin muutosta koulussa yksinäisestä monitoimiosajasta opettajatiimin jäseneksi. Tämä ilmeni koulun johtajan lausahduksesta: “Me ajattelemme aina, mitä voisi tehdä, jotta opettajilla olisi sellainen työskentelyympäristö, joka antaisi heille mahdollisuuden tehdä hyvää työtä”. Opettajien reaktio tähän lähestymistapaan oli esim.: “On tietysti epätavallista käydä kollegojen luokassa, mutta me olemme oppineet, että työmme on helpompaa, jos me pohtisimme rooliamme yhdessä.”

Tällaisen asenteen ja muutosvalmiuden ohella on olemassa joitain rakenteellisia ehtoja, jotka lisäävät toimenpiteiden onnistumistodennäköisyyttä: mahdollisuus rakentaa tehokkaita tiimejä, esim. koulun johtajan valinnasta, koulun johtajien ja opettajien kehittyneet koulutusstrategiat (voimaannuttaminen), selkeä käsitys, kuka on vastuussa, kenen pitäisi olla vastuussa ja mistä asioista (työn jakaminen), riittävästi aikaa koulutuksen ja laitteiden kustantamiseen (oli kyseessä sitten ammattiyhdistyksen hanke, työntekijän hanke tai yhteinen hanke), ammatillisia verkostoja muiden koulujen kokemuksista oppimista varten (hyvä menettelytapa).

Lopuksi on mainittava erittäin tärkeä parannuskohde. Lähes kaikkien toimien perustana – tarvittiin siinä rahaa tai ei – oli henkilöstön kiinnostus omasta terveydentilastaan. Tämä kiinnostus voi syntyä myös reaktiona, kun pahoinvoinnin oireita ja sairaspöissaoloja alkaa ilmetä (huono tapa), tai systemaattisen ja ehkäisevän riskien kartoituksen seurauksena (paljon parempi tapa).

6. LIITE

Liite 1: Vierailijaryhmä

Ute Foit, VBE, Saksa (ETUCE)

Alexandra Cornea, FSLE, Romania (ETUCE)

Stéphane Vanoirbeck SEGEC, Belgia (EFEE)

Sarah Kik, EFEE

Susan Flocken, ETUCE

Katharina Lenuck, ETUCE

Hans-Joachim Lincke, ISTAS (tutkija)

Wouter Massink ja Otilia Babara, Massink Media (filmryhmän)

Liite 2: Vierailun ohjelma

Case study in Germany: Agenda, key actors and informants		
DAY	HOUR	ACTIVITY
02.11. 2015	9:00 - 9:30	Visit to Primary School Richterich, Grünenthaler Str. 2, 52072 Aachen, www.ggs-richterich.de
	9:30 - 11:00	Interview with the school leader Mr. Funk and vice-principal Ms. Engel
	11:30 - 13:00	Interview with teachers
	15:00 - 17:00	Welcome words from Ms. Marga Bourceau, VBE-chair of Städteregion Aachen and talk on the basis of the German background information with Mr. Udo Beckmann (Federal Chairman VBE)
	18:00 - 19:00	Session - Conclusion of the day
03.11. 2015	9:00 - 9:30	Visit to Ganztagshauptschule Kogelshäuserstr. 45, 52222 Stolberg, www.kogelschule.de
	9:30 - 11:00	Interview with school leader Ms. Zilligen and member of extended school leading-team Mr. Einars
	11:00 - 11:30	Talk to school board director Mr. Müllejans and head of the department for regional development, education, youth and culture, Mr. Terodde, mayor of Aachen, Mr. Grüttemeier and Head of School Administration Stolberg Ms. Jansen
	11:30 - 13:00	Talk to secretary of state of the ministry for school and training North Rhein Westphalia Mr. Hecke and presentation of the ministry's programme Bildung und Gesundheit (BuG) by Dr. Reinink
	14:00 - 15:30	Interview with elected teachers
	17:00 - 18:00	Session - Conclusion of the day and the German Case Study